

Nieuwe geographische vormen van de Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*) in Nederland

door

K. H. VOOUS

(Zoölogisch Museum, Universiteit van Amsterdam)

(Two geographic forms of the Chiffchaff, new for the Netherlands avifauna).

In de „Avifauna van Nederland” (Ardea 50, 1962 : 86) wordt van de Tjiftjaf alleen de geographische vorm *collybita* genoemd als broedvogel en als trekvogel in voor- en najaar. Het was te verwachten, dat af en toe ook noordelijke vormen van deze soort op de trek naar of van hun tropische wintergebieden Nederland zouden passeren. Tot nu toe ontbrak daarvan in de Nederlandse studie-collecties elk bewijs. Daarentegen was door de veldwaarnemers reeds met klem van argumenten op de mogelijkheid van het voorkomen van o.a. de „Siberische” Tjiftjaf gewezen (Kist 1955). Thans kan op grond van exemplaren in het Zoölogisch Museum te Amsterdam de aanwezigheid van twee noordelijke vormen van de Tjiftjaf in Nederland tijdens de najaarstrek worden gemeld.

Phylloscopus collybita abietinus (Nilsson 1819, Stjørdalen, Nord-Trøndelag, Noorwegen). Niet „Zweden” zoals door Vaurie (1959: 275) wordt aangegeven; zie: Holgersen 1955.

31 oktober 1960 lichtschip „Texel” (K. J. G. Lampers).

Zoölogisch Museum Amsterdam nr. 14879.

Eerste-jaarsvogel (onvolledig verbeende schedel); gonaden uiterst klein en geslacht niet vast te stellen. Gewicht 5 gram; zeer mager, geen onderhuids vet.

Het verenkleed is geheel doorgieruid en vertoont nergens bloedspoen.

Bovenzijde grijzer, iets minder groenbruin en onderzijde witter, met minder crème bruin op de flanken dan bij *collybita*. Vleugel $60\frac{1}{2}$, staart $49\frac{1}{2}$ mm.

Abietinus is in alle kleden slechts in geringe mate van *collybita* verschillend. Zijn kenmerken zijn in de laatste jaren door Voous (1955) en door Vaurie (1959) samengevat. Het broedgebied wordt door Vaurie (l.c.) omschreven als Noord en Oost Europa en een deel van Zuid-west Azië. Hij overwintert in het uiterste zuidoosten van Europa en Zuidwest Azië en Oost-Afrika zuidelijk tot in Kenya. Ofschoon de trekroute overwegend door Oost Europa verloopt, is het waarschijnlijk dat van de westelijke populaties van *abietinus* regelmatig ook een klein aantal ons land passeert. In het veld is hij evenwel niet van *collybita* te onderscheiden; zelfs in de hand is *abietinus* een moeilijk herkenbare vorm.

Phylloscopus collybita fulvescens (Severtzov 1872, Turkestan).

♂, 18 oktober 1962, De Koog, Texel (Chr. van Orden).

Zoölogisch Museum Amsterdam, nr. 16764.

Waarschijnlijk overjarige vogel. Testes kleiner dan 1 mm. Gewicht $7\frac{1}{2}$ gram; veel onderhuids vet.

Het verenkleed is geheel doorgeruid en vertoont nergens bloedspoen.

Bovenzijde opvallend vaal aardbruin, alleen op de rug en stuit iets van een olijfgroene tint. Onderzijde vuil wit, met grijsbruine flanken; onderstaartveren wit; tibiale veertjes geel. Vleugel $62\frac{1}{2}$, staart $50\frac{1}{2}$ mm.

Fulvescens is een waarschijnlijk weinig stabiele, door bastaardering van *collybita* of *abietinus* met *tristis* ontstane vorm uit het Oosten van Rusland en een zeer groot deel van West Siberië oostelijk tot aan de Jenissei. In zijn duidelijkst herkenbare vorm bezit hij een donkere grijsbruine bovenzijde zonder gele tint op de borstveren en met vuilwitte of isabelkleurige onderstaartdekveren. De echte Siberische vorm, *tristis*, heeft de bovenzijde nog valer bruingrijs, heeft nog witter onderzijde, die sterk met de bruingrijze flanken contrasteert en heeft geen gele tint op de tibiale bevedering en geen geel langs de voorrand van de vleugels. Het wintergebied van *fulvescens* ligt voornamelijk in Zuid Azië (Iran, Afghanistan).

De door Kist (1955) beschreven waarneming van een vogel op 10 oktober 1954 op De Beer en die door Beijk en Van Orden (1962) van een vogel op 23 november 1961 op Texel en de ongepubliceerde vangst van een vogel op 27 november 1960 te Apeldoorn (geringd vrijgelaten door Van Orden; in litt.) hebben waarschijnlijk alle op de vorm *fulvescens* betrekking. In het veld is deze vorm goed herkenbaar (mits de soort goed is vastgesteld!). De witte of geelwitte oogring en de luide lokroep (wiet-wiet) worden als opvallende veldkenmerken beschreven.

LITERATUUR:

- Beijk, B. P. J. & Chr. van Orden (1962): Een vermoedelijke waarneming van *Phylloscopus collybita fulvescens* (Severtzov). *Limosa* 35: 169.
 Holgersen, H. (1955): On the type-locality of *Phylloscopus collybita abietinus* (Nilsson). *Sterna*, Stavanger Museum, 18: 1—4.
 Kist, J. (1955): Een veldwaarneming van de „Siberische” Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita tristis* Blyth, op De Beer. *Limosa* 28: 3—6.
 Vaurie, C. (1959): The birds of the palearctic fauna. London (Witherby).
 Voous, K. H. (1955): On *Phylloscopus collybita* from Norway. *Sterna*, Stavanger Museum, 18: 4—7.

SUMMARY:

Two geographic forms of the Chiffchaff (Phylloscopus collybita) new for the Netherlands avifauna.

Phylloscopus collybita abietinus (Nilsson 1819, Stjørdalen, Nord-Trøndelag, Norway; not „Sweden”, see: Holgersen 1955). First record for the Netherlands: 31 October 1960, Lightship „Texel”. Zoological Museum Amsterdam Nr. 14879.

Phylloscopus collybita fulvescens (Severtzov 1872, Turkestan). First specimen collected in the Netherlands: ♂, 18 October 1962, De Koog, Texel Island. Zoological Museum Amsterdam Nr. 16764. One sight record by a group of experienced field observers on 10 October 1954, De Beer, Hook of Holland (Kist 1955) and one by Beijk and Van Orden (1962) on 23 November 1960, Apeldoorn, are considered to be also referable to this form.